

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK V

DUNAJ, V PETEK, 9. VI. 1950

ŠTEV. 41 (314)

Juš Kozak: „Prišli smo k vam, kakor pride otrok k svoji materi“

Gostovanje Slovenskega narodnega gledališča v Celovcu

Celovško mestno gledališče je minulo nedeljo, dne 4. junija doživelo nekaj posebnega in doslej, odkar obstoji, nedvomno tudi nekaj edinstvenega. Gostovanje Slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane, ki je velik uspeh vztrajnih prizadevanj Slovenske prosvetne zveze, je vzbudilo izredno zanimanje ne samo med slovenskim ljudstvom, temveč tudi med avstrijsko publiko. Tri predstave Ljubljanske opere so predvidene v Celovcu: v nedeljo ob 11. uri matineja za Slovensko prosvetno zvezo s komično opero v treh dejanjih „Ero z onega sveta“, zvečer balet „Ohridska legenda“ in v ponedeljek zvečer spet opera „Ero z onega sveta“. Tako ima tudi avstrijsko prebivalstvo priložnost, da spozna in se vsaj v neki meri seznani z visoko kulturo svojega južnega sosedu.

Ljubljanski gostje so se v soboto popoldne pripeljali iz Gradca, kjer so priredili dve predstavi, v Celovec. Na postaji so jih sprejeli predstavniki koroških Slovencev in jih je v imenu Slovenske prosvetne zveze pozdravil tov. dr. Franci Zwitter, ki je

poudaril da jih pozdravlja na slovenski zemlji. V imenu gostov se je zahvalil upravnik Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani pisatelj Juš Kozak. Od tam so se gostje odpeljali v Poreče, kjer jim je zvečer priredila koroška deželna vlada uradni sprejem.

Ob dopoldanski predstavi v nedeljo je bilo celovško gledališče zasedeno do zadnjega prostora. Tokrat pa se v njem niso zbrali običajni obiskovalci, ne, tokrat je prišlo slovensko delovno ljudstvo, naši preprosti ljudje iz zadnje naše vasi, ki v veliki večini opere doslej sploh niso poznali in še morda nikoli v življenju niso imeli priložnosti videti in slišati nekaj tako lepega in čudovitega. Mnogi pa so morali ostati doma, ker niso dobili več vstopnic, ki so bile že cel teden prej popolnoma razprodane.

Pred predstavo je v imenu Slovenske prosvetne zveze pozdravil drage goste njen predsednik tovariš dr. Franci Zwitter. Mnogokrat prekinjen z navdušenimi medklici in burnim ploskanjem je dejal:

Naša kultura je in bo ostala tesno povezana s kulturo matičnega naroda v svobodni domovini

Dragi gostje!

Tovariši in tovarišice!

Težko je dati izraza občutkom, ki nas navdajajo vse koroške Slovence ob prvem obisku Slovenskega narodnega gledališča! Od prve vesti, da nas pride obiskat pa do današnjega velikega dogodka, ko bomo prvič v zgodovini imeli priložnost gledati tukaj na naših tleh najvišje predstavnike slovenske odrske umetnosti, je bilo v nas vseh nestrpnost, pričakovanje, in tudi neprestan strah, da bomo koncem konca spet razočarani. Zato Vas danes, dragi gostje, v imenu Slovenske prosvetne zveze in kot tolažba želja in notranjih občutkov vseh koroških Slovencev tem prirčneje pozdravljam. Ko prihajate k nam iz bele Ljubljane, iz slovenske prestolnice, iz kulturnega središča vsega slovenskega naroda, je v nas vseh samo ena želja: da čutite, da ste prišli domov, da stojite na domačih tleh, da govorite k sebi enakim, ki Vas razumejo in so z Vami enih misli!

Naše veselje je tem večje, ker je prvič v zgodovini, da tukaj v Celovcu v zibelki slovenske kulture, gostuje Slovensko narodno gledališče. Ta edinstvena veličastna manifestacija kulturne skupnosti je najzgovornejši dokaz nerazdružljivosti slovenskega naroda!

Slovenska prosvetna zveza je od nekdaj postavljala kot poglavito načelo in vodilno smernico vsega svojega dela: naša kultura je in bo ostala tesno povezana s kulturo matičnega naroda v svobodni domovini! Ta smernica, ki jo danes ob zgodovinskem obisku Slovenskega narodnega gledališča ponovno z vso odločnostjo pribijamo, izhaja iz globoke zavesti kulturne povezanosti celokupnega slovenskega naroda, iz

zavesti naše skupne usode. Ta zavest je rasla iz stoletja v stoletje, se prebijala skozi sovražne viharje, ki so ji grozili z uničenjem in je dosegla svoje poveljanje v trdih pogojih narodnoosvobodilne borbe, ko je slovensko ljudstvo končno našlo pravi obraz. Tudi mi koroški Slovenci smo kot živ del slovenskega naroda doživljali in bili to borbo in s težkimi žrtvami potrdili krvno, kulturno in jezikovno skupnost. Zato bomo tudi iz te zavesti skupnosti črpali moč in vztrajnost v borbi za narodne in kulturne pravice našega človeka.

Prav današnji obisk je morda najlepši dokaz prerojenega slovenskega ljudstva: saj prej vsa dolga desetletja kljub najožji povezanosti kulturnih in političnih činiteljev koroških Slovencev in Slovencev v domovini niso nikdar našli poti do nas — danes pa je z Vašim obiskom izpričana neločljiva enotnost in resnično globoka ljubezen!

Koroški Slovenci smo Vam zato iz srca hvaležni, da ste se odzvali povabilu Slovenske prosvetne zveze in prišli k nam na skrajni kot slovenske zemlje z velikim bogastvom slovenske kulture, s presvetlim dokazom svojega znanja in svoje sposobnosti, z reprezentančkim odrom slovenskega naroda!

Koroški Slovenci pa nismo veseli gostovanja Slovenskega narodnega gledališča samo zaradi nas samih, temveč predvsem tudi zaradi tega, ker je Vaše gostovanje tokrat tudi slovesna manifestacija veličine slovenske kulture pred avstrijskim narodom in sredstvo za medsebojno zblizanje! Zato je Slovenska prosvetna zveza tudi z odkritosrčnim veseljem posredovala to prvo gostovanje in hoče svojo posredovalno

vlogo vršiti tudi v bodoče v zavesti, da je najplodovitejša pot k zblizanju dveh narodov medsebojno spoznanje in spoštovanje! Oboje pa raste predvsem iz razumevanja kulture posameznega naroda! Ne pred kratkim veljavna teorija nadkulture enega naroda niti zanikanja kulture drugega naroda ne vodita k zblizanju temveč edino le medsebojno spoznavanje in priznavanje!

V tem smislu želimo, da bo to prvo zgodovinsko gostovanje Slovenskega narodnega gledališča v Celovcu ne bilo le enkratno in ostalo edino, temveč da bi današnjemu obisku sledili še novi, številni obiski, a ne le obiski in gostovanja temveč predvsem sadovi takih gostovanj, ki so: bratstvo, gospodarsko in kulturno sodelovanje med narodoma-sosedoma in predvsem popolna enakopravnost sosednih narodov, ki živita na isti zemlji!

Naj živi enotnost slovenske kulture — dokument nerazdružljivosti slovenskega naroda!

Naj živijo kulturni stiki med slovenskim in avstrijskim ljudstvom in splošno prijateljski odnosi med Avstrijo in novo Jugoslavijo!

Naj živi Slovensko narodno gledališče!

V imenu gostov je nato spregovoril upravnik Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani pisatelj Juš Kozak, ki je ob navdušenih vzklikih in aplavdiranju navzočih med drugim dejal:

„Na teh tleh, dragi tovariši in tovarišice, se je rodila slovenska kultura. Prav tu je zibelka naše kultu-

IZ VSEBINE:

B. Župančič: Žaga pod Zagrebško goro — Džuro Šmichberger: Bojček — Simon Jenko: Samo — Vinko Košak: Konj

re, našega jezika, naše pesmi. Danes smo prišli k vam, kakor pride otrok k svoji materi. Ta otrok pa je v minulih letih doživel veliko borb in nad njega so prišli težki časi. Toda za nobeno ceno ni klonil. Boril se je z vso vztrajnostjo in odločnostjo, pri čemer mu je bila vzor misel enotnosti in bratstva med narodi.

Danes vam bomo pokazali, kaj smo ustvarili in ustvarjamo zdaj, ko smo si priborili svobodo. Tu hočem poudariti, da prava in resnična kultura raste le iz resnične svobode, iz svobode, kakršno uživamo mi. To, kar boste zdaj videli in slišali, smo prinesli danes svoji materi.“

Nato se je tovariš Kozak zahvalil za prisrčen sprejem in nam prinesel pozdrave vseh svobodnih bratov. Ob koncu pa je dejal:

„Naše današnje gostovanje v Celovcu pri naših bratih in sestrah je velik zgodovinski dogodek, je manifestacija edinstva slovenske kulture!“

Za tem je bila predstava opere „Ero z onega sveta“, ki je napravila na naše ljudstvo globok vtis. Razhajajoč se je vsak posameznik skušal v besedah izraziti občutke, ki so ga ob tem navdajali. Povsod je bilo govora samo o tem zgodovinskem dogodku. Zlasti ganjen je bil 73-letni starček, ki te edinstvene priložnosti nikakor ni hotel zamuditi in je kljub temu, da se mu težko godi, prišel v Celovec, da si ogleda opero. Po predstavi je dejal: „Zdaj, ko sem to videl, lahko umrjem.“ Neka ženica spet je dejala: „Nisem mogla zadržati solz, tako me je ganilo. Da bi le še večkrat prišli!“ Tako in podobno pa so govorili vsi naši ljudje, ko so se razhajali, vsi pa so tudi izražali željo, naj bodo taka gostovanja pogostejša.

Ker je gostovanje Ljubljanske opere v Celovcu ob zaključku našega lista še v teku, bomo več in podrobneje o tem gostovanju prinesli v prihodnji številki.

Naši izseljenci so zborovali

Že v zgodnjih urah so se v nedeljo, dne 4. junija 1950 zbirali naši izseljenci v Celovcu, kamor jih je klicala Zveza slovenskih izseljencev na letni občni zbor. Skoraj iz vseh krajev so prišli, da se na svojem zboru pogovorijo o vprašanjih, ki predvsem tičejo popravu njihove škode, ki jo jim je prizadejal kruti nacizem. Rothova dvorana skoraj ni mogla sprejeti vseh zborovalcev, kajti navzoči so bili zastopniki skorajda vseh družin, ki so v letih nacistične strahovlade morali zapustiti svoje domove in iti v daljno tujino. Prišli so osiveli starčki in sključene mamice, katerim so leta izgnanstva pobelila lase in sključila hrbte, prišla pa je tudi mladina, tisti mladinci in mladinke, ki so kot nedorasli otroci morali hoditi križev pot slovenskega naroda. Vsi so se zbrali, ki so v letih najhujšega našilja skupno trpeli v izseljeniških taboriščih, odtrgani od rodne grude, da skupno povzdignejo svoj glas in odločno zahtevajo končno popravilo škode, prizadete jim po fašističnih krvinkih. Iz vseh obrazov je sijala odločnost, stotero oči je govorilo: Niso nas uklonili!

Zbor je otvoril predsednik Zveze

slovenskih izseljencev tov. Vinko Gröblacher, nato pa se je tov. Janko Ogris iz Bilčovsa v kratkem spominskem nagovoru spomnil umrlih izseljencev in vseh žrtev fašizma.

Po enominutnem molku, s katerim so navzoči izseljenci počastili spomin svojih umrlih tovarišev in sotrpinov, je tov. Jaka Reichmann poročal o delu komisije za ocenitev in popravilo škode pri deželni vladi in poudaril, da škoda še nikakor ni popravljena, kajti od denarja, ki so ga izseljenci dobili izplačanega, po denarnih reformah skoraj ničesar ni več ostalo. Navedel je tudi primere, kako so ocenjevali škodo pri naših izseljencih. Tako so na primer leta 1945 ocenili eno kravo s 300 markami, ko so pa ta denar končno izplačali, je ena krava stala že 3000 šilingov. Celotno škodo pri naših izseljencih so ocenili na 3.400.000 mark in, v koliko ima Zveza vpogled, ta denar tudi izplačali. Pridržali so baje samo 100.000 šilingov za tako imenovane eventualnosti, izgleda pa, da je ta denar namenjen bolj Kanalčanom kot pa našim izseljencem.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Kdaj bo končno zadoščeno vsem žrtvam fašizma?

Ravno v zadnjem času smo imeli priložnost ugotoviti, da je po naših vaseh še mnogo žrtev fašizma, partizanskih invalidov, zaostalih po padlih partizanih, po umrlih v koncentracijskih taboriščih in gestapovskih zaporih, ki ne dobe nobene podpore, čeprav jim po zakonu o oskrbi žrtev fašizma pripada. Predno pa bi navedli nekaj najznačilnejših konkretnih primerov, ki jih nam je stavila na razpolago Zveza bivših partizanov Slovenske Koroške, bi omenili še tole:

Predsednik Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške tov. Karl Pružnik - Gašper, ki je v triletni borbi proti fašizmu utrpel precejšnjo škodo na zdravju, je po določbah zakona o oskrbi žrtev fašizma zaprosil za rento, ki so mu jo v znesku 88.60 šilingov mesečno sicer priznali, toda šele po dveh letih vztrajnih prizadevanjih. Ker pa je danes še nešte slovenskih žrtev fašizma, ki rente oziroma podpore, ki jim po zakonu pripada, ne dobijo oziroma jim je bila odklonjena, je tov. Pružnik v svojem pismu z dne 2. maja t. l. sporočil koroški deželni vladi, da priznane mu rente tako dolgo ne more sprejeti v svojo lastno uporabo, dokler ne bo zadoščeno vsem slovenskim žrtvam fašizma v smislu tozadevnega zakona. Hkrati je deželni vladi sporočil, da njemu priznane mesečno rento vsakokrat prilje v fond Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške, ki bo s tem denarjem pomagala potrebnim žrtvam fašizma.

V odgovoru koroške deželne vlade na to pismo je med drugim rečeno, naj tov. Pružnik sporoči ime na vseh tistih žrtvah fašizma, ki po zakonu jim pripadajoče rente doslej baje niso dobile oziroma jim je bila odklonjena.

Zdaj pa h konkretnim primerom, ki nam dajejo jasno sliko o tem, kako avstrijska oblast „skrbi“ za žrtve fašizma, za tiste, ki so krvaveli v borbi za svobodo vsega človeštva in doprinali žrtve tudi za svobodo in

neodvisnost ter demokratizacijo Avstrije.

V Koprivni, hišna številka 12, živi 79 letna Elizabeta Pavel, ki je v borbi proti fašizmu žrtvovala tri sinove: sin Filip je umrl v koncentracijskem taborišču aprila 1944, Jakob 13. novembra 1944 v KZ Dachau in Janez 12. februarja 1945 v KZ Mauthausen. Mati, ki je kljub svoji starosti navezana popolnoma nase, danes ne dobi nobene podpore, čeprav je zanjo zaprosila že pred dvema leti.

Karničar Angela, delavka v Obirski 96, je v minuli vojni zgubila svojega moža, ki je zaradi sodelovanja v prvih odborih OF v Obirski ter zveze s partizani prišel v KZ Dachau in tam dne 31. marca 1944 umrl. Zdaj mora vdova sama skrbeti za štiri nedorasle otroke, podpore pa ne dobi nobene.

Jurij in Franci Pasterk (prvi 13, drugi pa 11 let), otroka Jurija Pasterka pd. Tavčmanovega v Lobniku pri Železni Kapli, ki je bil dne 29. aprila 1943 obglavljen na Dunaju, sta od marca do novembra 1949 prejela podporo po svojem očetu vsak po 68 šilingov mesečno. Od tistega časa (novembra 1949) pa ne dobita niti groša več. Podpora jima je bila ukinjena brez vsakega vzroka in utemeljitve.

Maloveršnik Frančiška iz Remšnika se je 20 mesecev kot partizanka aktivno borila proti fašizmu. Zaprosila je za tako imenovano „Amtsbescheinigung“, ki ji je bila odklonjena prvič in tudi, ko je zanjo zaprosila drugič. Podpore oziroma rente ne dobi nobene, čeprav mora skrbeti za svojega bolehnega 84 letnega očeta in bolno mater, v partizanski borbi pa je utrpela precejšnjo škodo tudi na zdravju.

Prežeren Marija iz Lepene je bila 23 mesecev v koncentracijskem taborišču Ravensbrück. Zdaj je zaprosila za podporo, ki pa ji je bila odklonjena.

Svržina Franc, drvar v Lepeni, je bil zaradi sodelovanja s partizani

32 mesecev v koncentracijskem taborišču Dachau. Po vojni je zaprosil za uradno potrdilo po § 4, ki so mu ga dali, rente pa ne dobi in mora danes kljub svojemu skoraj triletnemu trpljenju v KZ-tu trdo delati, da se prebije skozi življenje.

Poziv

Zveza bivših partizanov Slovenske Koroške poziva vse žrtve fašizma, partizanske invalide, vdove in zaostale po padlih partizanih, KZ-larje, politične pripornike itd., ki v smislu zakona o oskrbi žrtev fašizma doslej še niso prejeli nobene rente oziroma podpore, da se nemudoma javijo na sekretariatu Zveze v Celovcu, Salmstrasse 6, ki bo napravila vse, da pridejo do svoje v zakonu zajamčene pravice.

Zveza bivših partizanov Slov. Kor. Glavni odbor

Jerič Franc, delavec v Železni Kapli, je v borbi proti fašizmu žrtvoval svoje zdravje. Kot partizanski invalid ni več v polni meri sposoben za delo. Toda oblast do danes še ni mislila na to, da bi mu priznala kakršno koli rento.

Nočnik Janez, pd. Lipej v Podjergu, je bil zaradi sodelovanja s partizani obsojen na 14 mesecev kaznilnice in jih je moral prebiti v

celovških zaporih. Pri zasliševanju pred obsodbo so ga tekom pet dni vsak dan pretepali, ščipali z nekim posebnim aparatom v ušesa, da je iz njih tekla kri. Na desno uho zaradi tega mučenja sploh ne sliši, poleg tega pa je za vsako delo popolnoma nesposoben, kar je ugotovil tudi zdravnik.

Julija 1944 je gestapo aretirala tudi ostalo družino in jo pet dni zasliševala v zloglasni celovški „Burg“. Med tem časom je z Lipejeve domačije marsikaj izginilo za vedno, kakor pač povsod, kjer je bila družina zaprta ali izseljena.

Tov. Nočnik do danes še ni dobil niti groša odškodnine za uropano premoženje, pa tudi nobene podpore ne dobi, čeprav je za delo popolnoma nesposoben.

Že ti primeri, ki smo jih tu navedli, jasno izražajo odnos avstrijskih oblasti do slovenskih žrtev fašizma. Toda to še zdaleka niso vsi. Poglejmo samo v naše vasi, med naše ljudstvo in mnogo jih bomo še našli, ki so v nesebični borbi proti fašizmu žrtvovali svoje zdravje, svoje imetje, svoje starše, svoje otroke, danes pa so prepuščeni pomanjkanju in bedi. Mi bomo vse te žrtve krvavega fašističnega nasilja iskali, opozarjali na nje in storili vse, da bodo ti naši zvestni borci, ki so se nesebično žrtvovali za svobodo človeštva, za enakopravnost malih in velikih narodov, ki so bili mučeni in so prelivali svojo kri za nas vse, končno prišli do svoje po zakonu zajamčene pravice, da bo njihovi veliki žrtvi vsaj delno zadoščeno.

Naši izseljenci se zborovali

(Nadaljevanje s 1. strani)

Stališče k popravni škodi je zavzel tudi tovariš dr. Mirt Zwitter, ki je govoril o tako imenovanem povračilnem zakonu, na podlagi katerega naj bi bila popravljena škoda našim izseljencem. Pri tem je poudaril, da vsebuje tretji povračilni zakon take določbe, da bi marsikateri slovenski izseljenec še danes ne bil na svojem domu, ker predvideva ta zakon olajšave in pravice le za naciste, ne pa za izseljence. Toda še ne dovolj tega. Nacisti in njihovi zavezniki skušajo doseči še „boljši“ zakon, ki naj bi predvideval nadaljnje olajšave za naciste.

Ob takih dejstvih se nikakor ne čudimo, da se naši izseljenci doslej zaman borijo za končno popravilo škode, saj nam primer proslave 10. oktobra najbolj zgovorno kaže, da koroške deželne oblasti razmetavajo ljudski denar raje za širjenje in razpihovanje šovinistične nestrpnosti ob 30 letnici koroškega plebiscita, kot pa da bi ta denar dale na razpolago tistim žrtvam, ki jih je nacizem oropal vsega.

Na svojem občnem zboru so izseljenci izvolili tudi novi odbor Zveze slovenskih izseljencev, ki bo v bodoče zastopal koristi in pravice vseh bivših izseljencev. Izvoljeni so bili za:

- predsednika
Vinko Gröblacher;
- I. podpredsednika
Jaka Reichmann;
- II. podpredsednika
Janko Ogris;
- tajnika
Milka Wieser;
- blagajnika
Tinca Waldhauser.

V širši odbor so bili izvoljeni zastopniki iz vseh krajev Slovenske Koroške.

Ob koncu so izseljenci sprejeli in poslali resolucijo Zveznemu ministrstvu za notranje zadeve na Dunaju in finančnemu ministrstvu na Dunaju. V resoluciji finančnemu ministrstvu spominjajo izseljenci ministrstva na svečano obljubo, ki jo je dal delegaciji izseljencev, da bo avstrijska vlada končno pravično popravila

vso škodo, ki jim jo je prizadejal nacizem. Zveznemu ministrstvu za notranje zadeve pa so poslali resolucijo naslednje vsebine:

Slovenski izseljenci, zbrani na letnem občnem zboru svoje zveze, se spominjamo velikanskih žrtev, ki smo jih doprinesli v borbi proti krutemu nacizmu, ki nas je nasilno pregnal iz naših domov in nas oropal našega imetja.

Zato odločno zahtevamo upoštevanje naših upravičenih zahtev po končni popravni škodi vsem slovenskim izseljencem in žrtvam nacistične strahovlade na Koroškem.

Posebno pa najostreje protestiramo proti nameravani novelizaciji povračilnih zakonov v škodo žrtev nacizma za katero stremijo nekateri bivši nacisti in njihovi zavezniki.

Izjavljamo, da se bomo z vsemi sredstvi borili proti vsakemu poskusu uveljavljanja novih krivic in proti omogočanju ponovnega oživljanja nacističnega duha.

OBJAVA

Rdeči križ Slovenije je našo organizacijo AFŽ povabil, da spet pošljemo okrevanja potrebne otroke na letne počitnice in sicer na morje v Sušak in v Tolmin. V poštev pridejo otroci, ki so zdravstveno ali socialno potrebni, v starosti od 7. do 14. leta. Prijave je treba poslati najkasneje do **1. julija t. l.** na Pokrajinski odbor AFŽ v Celovcu, Salmstrasse 6. Priloženi morajo biti naslednji dokumenti.

1. krstni list,
2. domovinski list,
3. zdravniško izpričevalo iz katerega mora biti razvidno, če je otrok za morsko ali za planinsko klimo, in
4. izjava staršev, ki mora biti potrjena od priče, ki starše in otroka pozna.

Otroke bomo delili v dve skupini. Otrokom, katerim zdravnik priporoča morje, gredo v Sušak, ostali v Tolmin.

Antifašistična fronta žena

„Vzemi capin in razbij mu glavo“

Že večkrat smo doživeli primere, da so bili posamezni koroški Slovenci, predvsem pa funkcionarji in aktivisti naših organizacij na cesti ali v vlaku izpostavljeni najpogostejšim šovinističnim napadom in izpadom ter nesramnim grožnjam različnih velenemško-nacističnih elementov in hujšakcev. Tako je bilo tudi v četrtek, dne 25. maja t. l., ko se je urednik Slovenskega vestnika v izvrševanju svojih službenih dolžnosti mudil v Železni Kapli in njeni okolici.

Na poti iz Železne Kaple v Remšnik mu tik ob Podobnikovi hiši pride nasproti s hlodi naložen traktor, katerega vozač je eden izmed tistih, ki ljudi na cesti ne more pustiti pri miru in jih, kadar le more, izziva. Do tega zaključka je prišel urednik našega lista, zakaj, ko je bilo vozilo vžgalo njega, zakliče vozač svojemu spremljevalcu na traktorju v nemškem jeziku: „**Vzemi capin in razbij mu glavo**“, se pri tem ozre proti uredniku in mu zagrozi še s pestjo.

Naš tovariš se za traktor sprva sploh ni zmenil, vozača pa niti poznal ni. Ob tej grožnji pa je vsekakor postal pozoren in zanimalo ga je, kdo je ta neotesanec, ki grozi mirnem pasantom na cesti. Vprašal je domačina, ki mu je povedal, da je to Franc Loppar, Wobekov v Železni Kapli, bivši član NSKK in zagrižen sovražnik Slovencev in sploh vsega, kar je slovenskega. Sodeloval je tudi pri napadu na slovenske antifašiste, ki so dne 16. marca 1947 šli na zborovanje Osvobodilne fronte v Železno Kaplo.

Na tem primeru vidimo, kako je v posameznikih še zakoreninjen šovinizem, kako globoko je v njih sovraštvo do koroških Slovencev in njihovega gibanja.

Po vsem tem skoraj izgleda, da urednik našega lista ne sme ven v naše vasi, če noče biti izpostavljen stalnim grožnjam, morda celo dejanskim napadom. Izključeno to ne bi bilo, saj so nacistični provokatorji, med katerimi je bil tudi Loppar, pred tremi leti v Železni Kapli napadli celo dopisnika TASS-a in TANJUG-a.

Vse to pa so sadovi nacistične in šovinistične vzgoje kakor pretekle tako tudi sedanje dobe. Žal so taki izpadi pri nas še mogoči, žal šovinistični elementi proti Slovincem nemoteno lahko rovarijo, kakor se jim zdi. Kako dolgo bo še tako? Ali se ljudje, kakršni so Loppar in njemu podobni, ne bodo že enkrat spametovali in spoznali, da jim tako početje nič ne koristi, prej škoduje? Kaj imajo od tega, če na cesti grozijo miroljubnim pasantom samo zato, ker so Slovenci in aktivisti slovenske organizacije? Prav nič nimajo od tega, samo se pri vseh pametnih in poštenih ljudeh osmešijo. Hujšaka, nasilneža nihče ne mara. Ljudstvo hoče mir, mirno življenje, mirno sožitje obeh narodov na Koroškem in najostreje obsoja sejanje nacionalne mržnje in hujškanje naroda proti narodu. To bodo morali končno spoznati tudi ljudje, ki danes, če na cesti srečajo Slovence ali aktivista slovenske organizacije, še pravijo: „**Vzemi capin in razbij mu glavo!**“

ŽAGA POD ZAGREBŠKO GORO

Vasi Čučerje ne poznate. Tri ure hoda od Zagreba proti Slemenu leži, pod njegovimi zelenimi gozdovi. Umazana je in raztrgana na kupčke, na obeh straneh rjavozelenega potoka.

Vsak kupček hiš je ena sama družina in vsi v hišah se enako pišejo. Kadar zapeljejo gospodarja za cerkev, si sinovi brez hrupa razdele zemljo in vsak na svojem si grade ognjišče.

Ne bi si človek mislil, da v vasi, ki je komaj nekaj ur oddaljena od vlemesta, v toliki meri gospodarita nesnaga in nered. Ko si je g. Kell (firma Benko Kell & Komp.), ki si je izbral to ubožno vas za svoje zvite premišljene načrte, postavil zraven pisarne stranišče, so mu ga še isto noč odnesli. Le čemu bi po nepotrebnem uničeval cele deske?

Gospod Kell se je bavil s trgovskimi posli. Kupoval in prodajal je les. Medtem so mu ga drugi predevali. Baš tisti čas je kupil lep škofij-ski gozdnat predel na pobočju Slemena. Da bi ga lahko spravil v svojo, je naštete, je sklenil postaviti v vasi veliko žago. Kar je gospod sklenil, se je tudi zgodilo.

Jesenski dež je enakomerno škropil, ko smo se prizibali v vas na starih tovornih avtomobilih. Mo-kri in premočeni smo bili z vsem, kar smo imeli. Delavcev, drvarjev, strojnikov in monterjev je bilo čez tri sto ljudi.

Vsa procesija je zagazila do kolen v blato in se porazgubila po hišah in štirih črnih barakah. Mi smo se naselili v hiši starega Jure, ki mu je vsa družina pomrla za sušico. Kaj sušica, kaj stenice in uši, da smo le pod streho! Da bi le kruha imeli!

Ljudje so bili dobri, ti vaščani. Stari Jura nam je dal yse, kar je imel in kar smo hoteli.

V bore žestih mesecih se je na robu vasi razšopirila mogočna žaga. V goro so potegnili trinajst kilometrov žice. Pa je zahrumela mogočna, črna lokomobila. Zažvenketale so cirkularke in po žicah so zapeli vagončki, naloženi s sveže obeljenimi debli, nasekanimi bukvami in hrasti. Proti Zagrebu so se dan na dan vlekle kolone traktorjev z dvema, tremi prikolicami. Okoli vasi so se razpredle črne barake, kakor bi jo vklenili v zlovesč obroč.

Življenje v vasi se je prebudilo. Stoklo je kakor črna lokomobila. Ljudje niso več hodili prodajat masla na zagrebški trg. Dekleta so se pričela umivati in čez zimo so s podvojeno močjo klopotala statve. Lepo je živopisano okrasje na belih dekljskih krilih.

Kadar se je nad goro stemnilo in se je naredil večer, so se delavci zbirali v barakah ali pa so posedali na pragu. Z vseh vetrov so se bili natepli — iz Bosne, Like, Korduna, Dalmacije in Prekmurja. Nekateri so drvarili že v Franciji, se klatili po Ameriki, Nemčiji, Belgiji.

Kadar je bil zunaj dež, so poležavali po pogradih in pripovedovali. Vedno sem imel grenak okus v ustih, kadar sem jih poslušal. Oni pa so se smejali, se nasmihali v karbidovke. In včasih je kateri natihoma vzdihnil.

Ob nedeljah, če je bilo nebo jasno in ni bilo daleč od zadnjega plačila, so se napotili na Planino pit šmarnico, ki so jo kmetje prodajali po dinar za liter. Na večer potem je vedno v drznih skokih letelo kamenje na vas. Na Planino si prišel le po strmi, kameniti poti. Če si se le spotaknil, že je v vedno večjih skokih brenčalo kamenje in padalo na hiše. Črni Bosanec Mustafa se je nekoč

pijan prikotatil naravnost pred hiše. Ko so mu pokrpali lica, ga ni bilo več poznati.

Edina dva, ki nista hodila pit, sta bila Ličana, brata Ilija in Milan. Ilija je bil star kakih trideset let in skoraj za ped večji od Milana. Že ta je bil med največjimi na žagi. Ilija ga je čuval kakor otroka, čeprav mu je bilo že čez dvajset let in so mu poganjali svetli, rumeni brki. Nekoč se je bil Ilija grdo sprl s šefom žage, črnim, zoprnim Rusom, ki so mu rekli tudi baron. K nam je bil priletel po revoluciji v Rusiji. (Tam je bil baje grof.) Ta vrag je hotel prestaviti Milana v goro, Ilija pa, da ne. In ni odnehal prej, dokler ni Ilija zagrabil za cepin. Takrat se je umaknil.

S sobotno pošto je dobil Ilija redno ženina pisma. Sedel je za barako in bral. Počasi je premikal ustnice in ko je prebral enkrat, je spustil roko s pismom k tlom in se zadržal v goro. Čez trenutek ga je spet bral. Vedno enaka so bila ta pisma, a vedno nova. Težko ga čaka, čim prej naj pride. Bodo že kako. Mala dva ga pozdravljata.

Ob nedeljskih dopoldnevih ji je Ilija odgovarjal. Vedno enako težko. Zdrav je, naj le potrpe. Bo že prišel. Ni še dovolj prisluzil, a bo kmalu. Vse tri poljublja. Milan je ob takih prilikah stal ob mizi in gledal

skozi okno. Ko je Ilija končal, je še on pripisal pozdrave. Nato sta pismo zalepila in Milan ga je odnesel na pošto.

Tako je teklo življenje na žagi. Vso jesen in vso zimo. Dan za dnem je hrumela žaga. Ob nedeljah so se delavci spočili, včasih so se povesečili in nato so spet pele cirkularke. Ni bilo posebnih prijateljev. Človek bi mislil, da bo šlo tako naprej še dolgo, v nedogled. Res so trem cirkularke porezale prste in je eden treščil z vagončka na žici. Priletel je na hrastov štor in čez dva dni je prišla črno oblečena mlada ženska, ki se ni hotela utolažiti. Nekaj jih je oplazila para, ko so parili les. Nekega Nemca, inženirja, je precej poškodovala velika bukev. Iztrčila je bila iz riže, skočila v močan hrast, se odbila in letela menda nekje blizu inženirja. Skozi kožo na nogah so mu kakor živanke gledale koščene škele. Da ga niso že čez pet ur spravili v bolnico, bi se bil ves dan drl. Ob takih dogodkih so delavci govorili dan, dva in pozabili nanje. Včasem pa so vzbujali neprikrit strah pred stroji.

Nekega dne, bila je že pozna pomlad, pa se je zgodilo, da se je vse življenje na vasi vzburkalo. K izplačilu se je bil pripeljal g. Kell in izjavil, da gredo posli slabo: v svetu je prav za prav kriza in les ne gre v

(Dalje na 4. strani)

Džuro Šmichberger:

BOJČEK

(Spomini na partizana-zdravnika)

Bojčka sem srečal v partizanih vsega trikrat ali štirikrat. Prav za prav so mu tovariši v vojski rekli Borči in veliko jih ni niti vedelo, da se piše Jelenič. Toda vsi, ki smo ga že od prej poznali, smo ostali pri Bojčku. Da je prišel v hribe, sem zvedel ob enem z njegovim prvim junaštvom. Takrat je bil v Gubčevi brigadi bataljonski bolničar. Med bojem pod Gorjanci je rešil težko strojnico, do katere so že prodrli domobranci in bi skoro pregnali naše. Bojček je planil k bredu in užgal po domobranci. S to drznostjo jih je presenetil, da so se umaknili. In ko se prične umikati del napadalcev, je bil navadno položaj rešen. Tako smo zvedeli o Bojčku tudi po drugih brigadah in če so še stari, prekaljeni borci pričeli govoriti „tisti bolničar iz Gubčeve se je odrezal“, potem je postalo vsem jasno, da njegova slava ni kar tako.

Srečal pa sem se z Bojčkom precej pozneje in je bil takrat brigadni sanitetni referent v artileriji. To je bil za mladega medicenca lep položaj. Ni šlo tako enostavno in tudi ne po vzorcu: ta ima toliko semestrov medicine, pa naj bo sanitetni referent. Sposobnost je moral pokazati, zaupanje svojih tovarišev si je moral pridobiti, v težkih situacijah se je moral znajti, no, in o partizanskih zdravnikih bi bilo treba v tem pogledu še marsikaj povedati. Bojček je vse to dokazal in postal „doktor“. Štab artilerije je bil na Jami, niže Žužemberka, na oni strani Krke. Naša brigada je bila na pohodu v Suho Krajino in mimogrede sem se v Jami oglašil pri Bojčku. Bil je v ambulanti pri delu. Pregledoval je bolnike in ranjence in ob enem narekoval bolničarki, ki je na stroj pisala navodila bataljonskim bolničarjem. Za hip je delo prekinil, srečala sva se stara prijatelja in to

je bil dogodek za oba. Samo kaj enostavno smo take reči opravili v partizanih. Toliko bi si imel povedati, pa obenem nisi vedel, kaj bi rekel.

„Skrbi me, kaj je z našimi“, je dejal čez čas, ko se razgovor nikakor ni hotel prav razplesti.

„Iz Ljubljane sem zvedel, da so očeta in starejšo sestro odpeljali v Nemčijo. Kaj bosta sedaj počeli mama in mlajša sestra, če jim še zaradi mene delajo kake preglavice.“ Tudi to je bilo kar mimogrede. Čutil sem, da ga razjeda in skrbi. Toda tudi o tem si nisva vedela kaj več povedati. Z menoj je bilo prav tako. Rekel sem, da o svojih nič ne vem, pa da tudi ne bo bolje z njimi. Najbrž je bilo v obeh neko tiho razočaranje. Po tolikem času sva se srečala, prej sva prebila skupaj čudovita študentska leta, zdaj pa, v teh najinih skupnih skrbih ne prideva nikamor. Vem, kaj je bilo in podzavestno sva čutila tudi takrat: za veliko stvar gre, ne samo za tebe, ne samo za prijatelja in domače, za nas vse, ki imamo sicer vsak zase svoje probleme, pa smo jih v tem skupnem boju dali ob strani. In tako je Bojček spet pregledoval rane, jaz pa sem si zvil cigareto iz tobaka, ki ga je imel na mizi. Pogovorila sva se še marsikaj, kakšne akcije smo imeli zadnje dni, da on prav posebno težkih ranjencev ni imel, da je v naši brigadi sanitetni referent, s katerim se že dobro poznata. Čas je bil, da se posloviva in ko sem odšel, nisem bil prav nič razočaran. Pred vrati sem ujel pogovor dveh topničarjev o „našem doktorju“ in vedel sem, da je Bojček fant na mestu in da sva postala še boljša prijatelja, ker sva se spoznala zdaj tudi v drugačnih okoliščinah, kot sva se poznala prej. Potem ga spet dolgo nisem videl, vse do poletja 1944, ko smo napadali Štampetov most. Artilerija je postavila topove prav na

prednje položaje in tam sva se srečala z Bojčkom. Navadno je bil brigadni zdravnik s svojo ambulanto na najbližjem varnem prostoru; tik ob položaju pa so previjali ranjence bataljonski bolničarji.

„Najraje sem tu na mestu in če mi je le mogoče, vsakega sam previjem“, mi je rekel, ko sem se začudil, da ni v ambulanti. Njegov način res ni bil najboljši, ker je bila brigada na široko razporejena in na položaju ni imel dobrega pregleda čez vse. Toda Bojček je bil pač tak, da ni strpel zadaj in je vsaj nekaj časa hotel prisostvovati neposrednemu boju. Večkrat so ga prepričevali, kot mi je pravil komisar, da koristi največ na svojem mestu, toda nazadnje so ga vsi razumeli. Vztrajati v najhujšem ognju je imelo posebno privlačnost tudi zanj. Sicer jo je zaradi tega nekoč pozneje skupil v nogo, pa še to ni pomagalo in z letališča je ušel, ko so ga hoteli odpeljati v Italijo na zdravljenje, in se vrnil k svojim fantom.

In spominjam se še najinega zadnjega srečanja. Bilo je v Kotu, pomladi 1945. Osemnajsta divizija je prišla zamenjat našo petnajsto na položaje v Suhi Krajini. Tako smo se na določeno dobo zamenjavali, da je bila ena divizija v Suhi Krajini, druga pa okrog Novega mesta za obrambo osvobojenega ozemlja v Beli Krajini. Tisti, ki so bili v Suhi Krajini, so bili pač na slabšem, težje boje so imeli in v majhnih, revnih vaseh so se morali kretati. Pa smo takrat malo ponagajali tovarišem iz osemnajste, da bomo imeli boljše veliko noč, ker bomo v dolini. Pravkar se je zdanilo in utrujeni so bili po vsenočnem pohodu, pa se jim ni preveč ljubilo odgovarjati na naše šale. Z roko so zamahnili, češ, vaje ni smo že tega in tudi vi boste prišli spet na vrsto. Nekdo je pa še pripomnil: „Bodo že iz Novega mesta poskrbeli, da vam ne bo dolgčas za praznike.“

Takrat je s štabom divizije prihajal tudi Bojček, ki je nekaj dni prej prevzel mesto divizijskega sanitetnega referenta. Pozdravljanje z znanci, pomenek z našimi ljudmi od sanitete, pa je tako šele čez čas lahko prišel k meni. Opazil sem, da nalahno vleče eno nogo za seboj.

„Saj si menda slišal, da sem bil ranjen“, je omenil in mi stisnil roko. Zdel se mi je zelo upadel in še bolj droben v obraz kot je bil že nekdanj. In še od pohoda in nespanja je bil ves zelen. Res si nisva nič posebnega povedala, naenkrat pa me je udaril po rami in rekel: „Dobro se držimo, kaj!“ To so bili časi, ko smo imeli sicer vsak dan hude preizkušnje, toda svoboda je bila pred nami bolj kot kdaj koli prej.

„Misliš kaj na Ljubljano?“ sem ga vprašal.

„To pa“, je priznal in že sva se razživila. Pa je zaregljalo tam blizu Lešč nad Krko, najprej kratek rafal, potem pa vedno več in kmalu so se razpočile prve mine. Cankarjevo brigado je zamenjavala Ljubljanska, najbrž so domobranci to zavohali in prišli dražit.

„Zdaj bo treba dobiti takoj zvezo, da ne bo zmede z ranjenci. Mine vedno bolj gosto padajo“, je bil Bojček že ves v skrbeh in tako sva se ločila. Za vedno.

Še pred Veliko nočjo je prišla vest: „Doktorja iz osemnajste so ujeli domobranci in ga ubili.“ Počasi smo zvedeli podrobnosti, ki so bile vse strašnejše. Da je šel na pregled iz divizije v brigado in na poti, ki pelje v Hinje, so prišli do njegove trije v angleških uniformah. Kdo bi si kaj hudega mislil. In tako jim je šel brez najmanjšega suma v pest. Odvlekli so ga v Struge in kaj so tam počeli z njim, je pripovedovala ženska, ki je pribežala med njihovim divjanjem v Kot. Na vsak način so hoteli dobiti podatke o naših položajih in o naših močeh. Zato so ga pretepali s trnjem, od jutra do večera so ga mučili, da bi kaj izdal. Ker ni niti črnil, so se naveličali, ga zvečer odvlekli na pokopališče in ustrelili. To je bilo v Strugah 30. marca 1945.

ŽAGA POD ZAGREBSKO GORO

(Nadaljevanje s 3. strani)

prodajo. Vsak dobi le tretjino plače. Ostalo bo dobil, kakor hitro se izboljša položaj — za to jamči on, g. Kell. Kdor pa noče, naj gre. V Zagrebu jih čaka nekaj tisoč brez posla.

Takrat se je Ilija trpko nasmehnil.

„Če greš, nimaš, če ostaneš, spet nič, razen upanja, da nas ne bo prevaril... Pritoži se bogu, vrag ga dal...!“

Tako so ostali. Dalo se je še nekako živeti, ker so bili ljudje dobri. A kaj, ko sami niso imeli dosti. Še fu žage so večkrat pokazali cepine. V mraku se ni več prikazal. Kadar so se delavci napili, to je bilo zdaj bolj poredko, so bili divji. Oženjenim so se nabirale gube na čelu in Ilija je hodil kakor v sanjah okoli baraki. Prvič se je zgodilo, da ni odpisal ženi.

Spet je bila jesen. Porjavelo Sleme se je kopalo v zlatu, ko so delavci trdi in mrki stali ob cirkularkah. V nedeljo, prejšnji dan, so bili spet na Planini. Zatorej so bili danes še bolj kakor po navadi razdražljivi. Nekomu je padlo v glavo, da je pri nesel na žago sodček vina. Zbrali so se okoli sodčka in ko so prinesli še enega, jim je splahnevala slaba volja.

Ravno ob desetih pa se je pripeljal g. Kell. Niso imeli niti časa, da bi se razkropili. K sreči to pot ni šel pogledat po žagi. Nemudoma je sedel v mehko obložen vagonček, ki ga je imel pripravljenega za take prilike, in se odpeljal v goro.

Zbrani okoli sodčkov so gledali za vagončkom, ki se je vedno manjši izgubljal v zlatu gore. Pritekel je šef žage. Nenadoma pa se je ustavil, se obrnil in odšel nazaj v pisarno.

Govorili so o nenadnem prihodu g. Kella.

„Ne boj se, taki ne krepajo, kakor mi...“ je tolažil Ilija. Le blede Prémurec Jurček se je še vedno oziral proti gori in ni in ni mu šlo v glavo, kako je mogoče, da brenketajo cirkularke prazne, oni pa stoje ob sodčkih in pijejo.

„Da bi obvisel in glodal žico...“ Ne vem, kdo je to zinil. Obrnil pa se je strojnik, pogledal po obrazih okoli sebe in stekel v strojnico. Čez tri minute so cirkularke dobrnele. Nekaj trenutkov je bilo vse tiho. Nato pa je nekdo hripavo zavriskal.

Za njim še nekdo. Šef žage je pogledal skozi okno. Vaščani so postajali na pragovih in se ozirali k žagi — obstala je bila sredi belega dne?

Na žagi je zavela neznana radost. Še so prinesli vina. Ko je v cerkvi zazvonjalo poldne, so na žagi plahutala pisana dekljika krila med slabimi oblekami delavcev.

Juhuhuhuhuh!

G. Kell je ta dan preživljal čudne ure svojega življenja. Ko se je vagonček ustavil, je nekaj časa klel, pogledoval na uro. Kazalci so se počasi premikali naprej. Visel je med dvema hriboma, kakih sto metrov visoko. Vse naokoli samo rjavo zlato. Z žmurkajočimi očmi je pogledoval nizdol in se skušal zamotiti. Po hosti so vreščale srake. Doli na dnu se je med rjavim malinovjem vil srebrnomoder pas vode.

Pomislil je na strojnika. Jutri ga odpusti! Hipoma se je spomnil monterja, ki je bil treščil z vagončka in se razletel na hrastovem štoru. Saj mu ni on kriv? A vendar ga je ledeno spretelo. Na čelu so se mu nabrle drobne, mrzle kapljice znoja.

Tako je sedel g. Kell od pol enajstih do šestih zvečer. Sonce se je bilo že davno pomaknilo za Sleme in v hosti so se oglašale nočne ptice, ko se je pričelo ono strašno. Nenadoma

je začutil — vagonček se je pognal sunkovito hitro proti gori. Trdno se je oprijel, pomisliti ni imel časa, ko se je vagonček že ustavil in še v istem hipu planil nazaj. Skozi mozeg ga je spretel škripot žic. Vagonček pa se je spet pognal proti gori, se ustavil, se pognal nazaj, naprej, nazaj...

G. Kellu so se mišice krčile od napa, po vsem telesu ga je izpreletaval čuden krč.

Ta čas so stali delavci okoli lokomobile. Kakor je strojnik poganjal in ustavljal stroje, tako so se v taku krohotali. Vmes so tenko požvižgavale cirkularke.

Naenkrat so stroji enakomerno zabrnili. Čez nekaj časa se je v mraku zasvetil vagonček.

Delavci so stali na lesenem pomolu in gledali, kako je bil g. Kell še toliko močan, da je zlezal iz vagončka, sedel v avtomobil in se odpeljal. Slišal je še krohot delavcev.

Nad goro so žarele zvezde. Stroji so brneli. Iz dimnika so puhali žareči šopi isker. Strojnik se je zleknil pred vrata strojnice in zaspal. Da ga

je prišel šef žage buditi, bi mu bil razklal glavo.

Šele proti jutru je ustavil stroje.

Drugo jutro je bilo čudovito jasno in mirno. Ni ga, kakor po navadi, zmotila niti sirena. Delavci, ki so postopali po žagi, so govorili na pol šepetaje. Stroji so stali, jermenje transmisije je ohlapno viselo med velikimi kolesi.

Komaj se je sonce dodobra dvignilo, so prihrumeli na motorjih trije žandarji. Potegnili so na dan „barona“ in se zakadili na žago. Vodil jih je narednik s ploščato, kakor obtesano glavo in redkimi črnimi zobmi. Baron mu je ves čas nekaj prišepetaval in narednik si je spotoma pisal v zamaščeno beležnico.

Šli so naravnost v strojnico. Strojnik je sedel na vrhu lokomobile in obdeloval hlebec črnega kruha. Ko so vstopili, orožniki naprej, kakor se spodobi, in zdaj zadaj za njimi sključen baron, se jim je strojnik zarežal.

„Bi radi pare?“ Privzdignil je regulator, da je zažvižgalo proti stro-

pu in je baron preplašen odskočil skozi vrata.

Narednik je hotel sneti puško.

„Ni treba, lahko razženem kotel, bo za vse dovolj...“ se je posmehoval strojnik in še kar naprej žvečil kruh. Narednik je videl, da tako ne bo dosegel ničesar.

Našobil je ustnice in vljudno in počasi izrekel:

„Prosim, da poženete stroje, da bodo šli delavci delat, drugače...“

Strojnik se je široko zarežal in odvrnil:

„Če je tako, prosim...“ Lokomobile je zapuhala, zažvenketale so cirkularke. Orožniki so odšli iz strojnice. Delavci so v gruči po stajali po žagi. Baron je bil izginil.

Narednik se je vstopil na prag in zakričal, da so mu sline letele izmed zob.

„Marš, na delo, če ne... Me nič ne briga!“ je še dostavil, ko je Jurček hotel govoriti o neplačanih mezdah. Nato je snel puško in stopil s praga. Za njim se je prikazal strojnik. Delavci so tiho, počasi stopili vsak k svoji cirkularki in — sedli na lesene mize.

Milan je sedel zraven velikega kolesa na betonski steber in si prižgal cigareto. Ilija se je smehljaj, a tako ledeno mrzlo.

„Marš!“ je spet zatulil narednik. Niti eden se ni zganil. Cirkularke so presunljivo požvižgavale.

Narednik se je ustavil pred Milanom.

„Bož?“ Oči so mu žarele, na ustih so se mu nabirale pene. Dvignil je puško in zamahnil. Za hrbtom pa mu je stal Ilija in mu še v istem hipu z vso silo sprožil nogo v hrbet.

Jeknil je, izpustil puško in omahnil naprej — za rjavo popacano žandarsko suknjo ga je zagrabil jermen transmisije in ga potegnil medse in kolo.

Še hip, še en krik.

Nastala je smrtna tišina, v katero je nekajkrat mlasknil jermen.

Vse, kar je ostalo od narednika, je bilo nekaj razcefranih žandarskih cunj in krvavi madeži na jermenu, betonskem stebru in na kolesu. Milan ni niti vstal. Oči so mu kakor prilepljene zrle v veliko, svetlo kolo, ki se je strahovito hitro obračalo. Ilija se je žalostno nasmehnil. V rokah je držal cepin.

Pritekla sta onadva žandarja. Obstala sta ob kolesu, okrog njiju se je zgrnila množica delavcev.

„V imenu postave!“ Ilija je še bolj krčevito prijel za cepin. Žandarja sta pogledala po obrazih okoli. Krog trdih, mrkih, nič dobrega obetajočih pogledov. Stresla sta se kakor v mrzlici in naredila zapisnik. Ko sta odhajala se je krog na široko razmaknil.

Na večer je prišla v vas četa žandarjev. Z nasajenimi bajoneti so se zapikovali v delavce, razsajali po vasi. Vklenili so strojnika, Milana, Mustafa, Ilija in še vrsto drugih. S policijskim avtomobilom so jih odpeljali v Zagreb. Zadaj na avtomobil pa so pripeli barona, ki so ga vsega črnega našli v potoku.

Tako je žaga utihnila. Vsi so se razšli. Les je trohnel in stroji so rjaveli. G. Kell je bil tačas že na varnem. Pobral je bil denar po bankah in se odpeljal v Romunijo. V Čučerje so pa prihajale komisija za komisijo ocenjevat ostanke.

Mi smo ostali v Čučerjah še leto dni in pol. Tačas je oče prodal nekaj strojev, odsedel nekaj mesecev aresta in nato smo spet šli. To pot v rudnik pod Ivanščico.

Ko sem nekoč hodil okoli Lepo glave, sem med robijaši, ki so okopavali polja okoli jetnišnice, spoznal Ilijo. Zaraščen in blede, s črno kučmo na glavi je stal na blatni njivi. Samo oči so mu žarele. Stražar pa ga je vsak čas z obrnjeno puško treščil čez pleča.

Zago v Čučerjah so požrle komisije.

B. Župančič

SIMON JENKO:

SAMO

Kje nek zemlja grobe krije,
kjer junaki domačije
mirno smrtno spanje spe?
Nihče li ne zna za nje?

Rad na tvojo, hrabri Samo,
črno bi pokleknil jamo,
prst poljubil, ki pod njo
hrabro ti leži telo.

Tam kleče nad tvojo rako
sebi bi ljubezen tako,
kakršno si ti gojil,
rad v želeče srce vlil.

V pesmih glas bi svoj povzdignil,
z njim Slovence bi navdihnili;
tvojo vrednost rod spoznal,
tebe vreden bi postal.

KONJ

VINKO KOŠAK:

Predmestje. Grem po cesti. Tu pa tam se zaspano vleče moški iz gostilne v gostilno, na oglih in na prarih štacun postajajo ženske in klepetajo, v prahu ob cesti se igrajo otroci in mesijo potice iz zemlje in vode, ki so jo nanosili iz bližnje mlake, po cesti pridrdra zapravljenček, od nekod prituli avtobus; potem pa je spet vse tiho in zaspano kot prej.

Kar zaslišim vpitje:

„Primi ga! Konj je ušel!“

Vse dere skupaj. Otroci vriskajo od veselja in kriče: „Živio, živio!“

Po dvorišču pred pritlično hišo begajo hlapci in kolnejo. Hoteli so napreči diro, pa se jim je iztrgal konj, ki je že deset let hodil dan za dnem sam skozi hlevna vrata, po dvakrat na dan noter, po dvakrat na dan ven. Zdaj pa ga je kar napadlo nekaj, doslej njemu samemu neznana. Ko je zagledal voz, kamor so ga vpregali dan za dnem, se je vse uprlo v njem, zaobrnil se je in začel begati sem ter tja po dvorišču. Trdo je odmeval od židov zaspanih hiš udar njegovih kopit. Če se mu je hotel približati, se je bliskoma okrenil in udaril z zadnjimi nogami visoko v zrak.

Nihče si ni upal več blizu.

Ljudje so se umikali na varno razdaljo, otroci so se polagoma umirili in so samo še začudeno gledali.

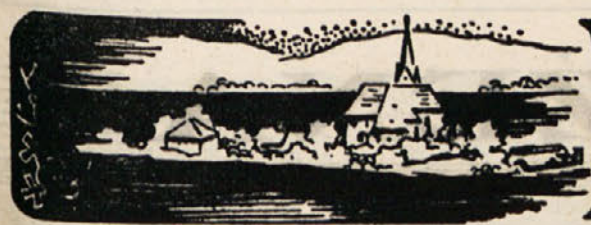
Lep je konj brez uzde! Konj brez vsega, ko se ponosno vzpenja z visoko privzdignjeno glavo in z napetimi nozdrvmi, ko ga ne slepe več plašnice in ko krvavo zagori v njegovih očeh zavest svobode in neugnane moči! Spomniš se zgodbe, ki si jih bral kot otrok o divjih mustangih v prerijah, in sam si zaželiš biti cowboy, brač divjemu konju, na neskončni planjavi.

A konj je postajal bolj in bolj miren in, če se mu je kdo približal, se je samo še plašno okrenil in pobegnil na drugo stran.

Hlapci in gledalci so postajali drznejši. Končno se je konj vdal. Hlapec ga je prijel za grivo in zavlekel k vozu ter ga vpregel. Mirno je stal kakor deset let prej in čakal, kdaj ga bo hlapec pognal.

Ljudje so se s smehom razšli. Može so se vrnili v krčme, na oglih in na prarih štacun so se zbirale ženske in otroci so se spet zarili v cestni prah. Z obzorja se je čulo priglušeno bobnenje.

Težak in moreč dolgčas je zakraljeval spet po predmestju.

Po naši zemlji

Na partizanskem mitingu v Selah

Sele! — Tam na skrajni južni točki sedanje avstrijske državne meje leži ta trdna slovenska vas, slovenska ne samo po poreklu in govorici prebivalstva, temveč prav tako po svoji zunanosti. Povsodi vidiš tudi slovenske napise, na občinskem uradu, na ljudski šoli, na goštilnah in trgovinah. Pa tudi na nagrobnih kamnih na pokopališču najdeš skoraj same slovenske napise. Le nekaj je nemških, ki pa so bili postavljeni za časa nacističnega nasilstva, ko je slovensko besedo izgovoriti ali napisati pomenilo skorajda največji zločin. In če hodiš po selskem pokopališču in prebiraš napise na nagrobnih spomenikih, najdeš tam poleg drugih tudi mnogo imen padlih partizanov, umorjenih po koncentracijskih taboriščih, umrlih v izseljeništvu itd., kar je nesporen dokument trpljenja in žrtev selskega prebivalstva v minuli vojni, dokument, ki najbolj živo pričča, da so Sele vse do danes ostale strnjena slovenska vas.

Toda val nasilne germanizacije, ki je v zadnjih desetletjih — in tudi danes ni prav nič drugače — šel preko naše zemlje, tudi Selam ni prizanesel. Tudi tu je bilo in je narodno zavedno prebivalstvo izpostavljeno vsestranskemu nacionalnemu zatiranju in preganjanju. Tako mi pripoveduje starejši tovariš, domačin, ki tukaj živi, dela, trpi in se bori, ki je v borbi za nacionalni in gospodarski obstoj slovenskega človeka že osivel, ki pa kljub vsemu tudi danes ne klone, temveč pogumno zre v bodočnost. Pogovarjava se predvsem o razvoju preteklih desetletij, pripoveduje mi o težkem položaju gorskega prebivalstva, o raznarodovanju in potujčevanju Slovencev itd. Med drugim omeni tudi ljudska štetja, ki vsa dokumentirajo popolnoma slovenski značaj Sel in sicer tako zasebna kakor uradna, čeprav vemo, da so bila uradna ljudska štetja na našem ozemlju vedno izmaljena in potvorjena. Ob ljudskem štetju pred 70 leti, leta 1880, je bila selska občina popolnoma slovenska. Niti enega Nemca takrat niso naštevali. Isto sliko nam daje tudi zasebno štetje leta 1910, torej 30 let pozneje. Po uradnem ljudskem štetju istega leta pa je bilo v občini že 13 Nemcev. Potujčevanje in raznarodovanje pa se je stopnjevalo predvsem po prvi svetovni vojni, t. j. po krivičnem plebiscitu leta 1920, kar dokazujejo tudi ljudska štetja. Dočim so leta 1923 naštevali v občini le deset Nemcev (celo tri manj kakor 13 let poprej), je štetje leta 1934 „dokazalo“, da je v selski občini že 75 Nemcev. Kakšni so bili in so ti „Nemci“, vsi dobro vemo. To so tisti, ki so naselili velenemški propagandistom in se pustili zapeljati, tisti, ki so pozabili, da jih je rodila slovenska mati, tisti, ki so mislili, da bodo s tem, če postanejo „Nemci“, že zveličani. Pravi Nemci so bili le orožniki, financarji in deloma učiteljsko. Teh pa je bilo le nekaj in tudi niso bili domačini.

V razgovoru prideva tudi na plebiscit. Vneto mi pripoveduje o tem času, ko so se velenemški propagandisti na vse načine trudili, da bi pokazali Sele popolnoma nemške. „Toda zmotili so se“, ponosno reče. „Od 530 glasov jih je bilo oddanih za Avstrijo le 18. Med temi pa je bilo 6 tujcev, ki so se ta dan priklatali k nam od bog ve kje. Tudi tokrat smo Selani dokazali, da smo Slovenci, v nadaljnjih letih pa, da to hočemo tudi ostati.“

Nato mi pripoveduje o narodnoosvobodilni borbi, o času, ko je bilo prebivalstvo Sel izpostavljeno nacističnemu nasilju. Toda Selani niso bili voljni, da bi mirno prenašali to

nasilje in dopuščali, da bi SS-oyci in drugi nacistični krvoloki nemočno pobijali in morili zavedne slovenske ljudi in jih preganjali z domače grude. Uprli so se, prijeli za orožje in ramo ob rami z bratskimi jugoslovanskimi borci tolkli nacistične krvnike, ki so divjali po naših domovih. Nad 80 partizanskih borcev je dala selska občina. Prvi so se uprli že v letih 1939-40 s tem, da so se odtegnili mobilizaciji v nemško vojsko in šli v Jugoslavijo, kjer so se pridružili prvim partizanom. Devet selskih partizanov je v borbi žrtvovalo svoje življenje, mnogo zavednih Slovencev pa so pobili v najrazličnejših taboriščih v Nemčiji, kamor so jih bili izselili.

Pa še več mi pripoveduje, o čemer bi lahko napisal debelo knjigo — knjigo bridkega trpljenja in križevega pola selskega prebivalstva. Toda še ni konec te poti, še jo morajo hoditi, kljub svoji borbi in velikim žrtvam — hodijo pa jo pogumno.

Nato greva k Mažeju, kjer je bil ta dan — na binkoštni ponedeljek — partizanski miting. In spet srečam znanca, ki mi še marsikaj povedo.

Na partizanskem mitingu pri Mažeju se je zbralo mnogo domačinov, predvsem bivših partizanov. Prepevali so partizanske pesmi in obujali spomine na pretekle dni, ko so z orožjem v roki izganjali z naše zemlje krutega nasilnika — nemški nacifašizem.

Na mitingu je spregovoril podpredsednik Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške tov. dr. Luka Sienčnik. Nakazal je gospodarski in narodni boj koroških Slovencev v preteklosti, govoril o preganjanju po krivičnem plebiscitu in pri tem poudaril: **čim bolj so nas preganjali, tembolj smo se jim upirali.**

Ko je spomnil na težki čas narodnoosvobodilne borbe, govoril o zatiranju in preganjanju v dobi nacizma, ki je prišlo do izraza v posebno ostrih oblikah prav v Selah, je nadaljeval:

Žal danes, po vsem tem gorju in trpljenju, nismo več tako složni kakor smo bili takrat. Našim nasprotnikom, katerih interes je, da nas razdvojijo, je uspelo, da so vnesli v naše vrste neenotnost. Posledice te

naše neenotnosti pa so vidne, predvsem vidno jih označujejo dogodki zadnjega časa, med drugim občinske volitve. Sele, čeprav so stodoletna slovenska občina, zaradi tega nimajo slovenskega župana. Prav nič drugače pa tudi ni v drugih slovenskih občinah.

Toda kaj je vzrok temu? Pravijo, da svetovni nazor. Ali pa je res tako? Ali smo mi partizani že kdaj cerkev preganjali ali koga zaradi vere zapostavljali? Vsi veste, da ne. Prav tako veste, da zaradi vere tudi nikoli nikogar ne bomo zapostavljali. Tako govore samo tisti, ki nam hočejo vsiliti svetovnonazorno borbo in s tem „dokazati“, da je enotnost koroških Slovencev „nemogoča“.

Na žalost danes tudi opažamo, da se nekateri nekako bojijo govoriti o partizanih in njihovi borbi. Toda zavedati se moramo, da so bili baš partizani tisti, ki so nas rešili gotove smrti, ki jo je nam namenil nacizem, da so bili partizani, ki so nam s svojo nesebično borbo priborili pravico, da danes lahko živimo in delamo na svojih domovih.

Nato je nakazal nekatere akcije Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške, med drugim prekop tri najstih žrtev, ki so bile obglavljene na Dunaju, na pokopališču v Selah in postavitve spomenika tem našim

Škofiče. — Danes hočemo poročati o veselem dogodku. Dne 14. maja je bilo v Schützovi gostilni v Škofičah veselo ženitovanje, ki je pritegnilo in spravilo na noge nas vse. Slavili smo poroko našega poštvalnega pevca in tamburaša ter aktivnega člana našega Slovenskega prosvetnega društva Fridija Anderwalda iz Paprača. Za svojo življenjsko družico si je izbral Micko Sebung iz Klopice. Naš društveni pevski zbor je slavljencema zapel ob poroki v cerkvi in pred gostilno, v kateri je bila „ohcet“, ženinu pa še posebej na domu, ko se je poslavljajal od svojega fantovskega stanu.

Novoporočencema želimo obilo sreče na skupni poti skozi življenje in jima, predvsem pa Frideju kot pevcu, polagamo na srce, naj nikoli ne pozabita, kar pravi pesem: „Slovenska mat' me je rodila!“

Vesca pri Borovljah. — Kakor smo v našem listu že poročali, je Zveza bivših partizanov Slovenske

nepozabnim junakom. Dejal je, da partizani tudi danes ne spijo, temveč delajo in čuvajo pridobitve naše narodnoosvobodilne borbe.

Ob koncu je tov. dr. Sienčnik poudaril, da današnji čas zahteva od nas, da pustimo vse razprtije med nami samimi ter da odstranimo tiste iz narodnega občestva, ki našo skupnost razdirajo danes. Zaradi vere nas še nihče ni preganjal in nas tudi ne bo!

Besede tov. dr. Sienčnika so navzoči sprejeli z navdušenim odobravanjem in pritrdjevanjem, saj je govoril vsem iz srca. Povedal je to, kar čuti in občuti vsak pošten koroški Slovenec, vsak tisti, ki mu je narod in njegova bodoča usoda sveta stvar in je za ohranitev in obstoj ter s tem za boljšo bodočnost slovenskega naroda na Koroškem pripravljen doprinesati tudi žrtve.

Nato je bila veselica. Partizanska pesem je donela še naprej, ves popoldne in pozno v noč. Prepevalo je vse, staro in mlado, med petjem pa je igrala godba k rajanju, ki je bilo pravo pravcato ljudsko rajanje.

Miting je vsestransko dobro uspel. Toda partizani se ne znajo samo veseliti, prav tako in še boljše znajo delati, delati za naš narod, kar so že dokazali in dokazujejo tudi danes. Partizani ne spijo, ne, partizani bedijo in čuvajo narod, ki ga danes spet ogrožajo novi in novi nasprotniki. Toda ob trdni volji partizanov in vsega slovenskega ljudstva bodo tisti, ki nam hočejo zlo, doživeli poraz, narod pa bo živ, kajti naroda, ki je v borbi za svoje pravice doprinesel že tolikšne žrtve, ni mogoče uničiti.

Koroške dosegla pri ministrstvu za socialno skrbstvo LR Slovenije poleg invalidnine partizanskim invalidom tudi enkratno podporo za številne slovenske žrtve fašizma na Koroškem, ki trpe pomanjkanje in živijo v slabih socialnih razmerah. Med njimi sta tudi izseljenka Anica Magedin iz Vesce pri Borovljah in njen brat, ki sta oba prejela po 150 šilingov. V tej zvezi je tov. Anica Magedin poslala Zvezi bivših partizanov Slovenske Koroške pismo, v katerem se zahvaljuje za podporo in med drugim pravi: „Zdi se mi, kakor da ste vedeli za mojo stisko in potrebo. Skoraj je bilo tako kakor pravi pregovor: kadar je stiska največja, je pomoč najbližja. Vse moje dosedanje prošnje za podporo, kamor koli sem se bila obrnila, so ostale nerešene oziroma so jih odklonili. Delam pri svojem bratu, ki pa je prav tako v stiski, zato je nama s to enkratno podporo mnogo pomagano. Oba se Vam še enkrat najiskrenejše zahvaljujema!“

96

Najmanj pa so razumeli kandidati sami. Zato so sami takoj zahtevali sejo odbora strokovne organizacije. Na sejo sta prišla tudi oba vodilna funkcionarja politične organizacije, Pipan in Abšnar, čeprav nista bila zaposlena v podjetju.

„Kaj naj storimo, sodrugi? Ali bi sprejeli ali ne? Mi smo predvsem zvesti člani naše stranke in bi neradi storili nekaj, s čimer bi se delavstvo ne strinjalo!“ so iskreno vprašali kandidati.

„Vaša zvestoba nas veseli“, je dejal zaupnik Juh.

Nekdo je rekel: „Stvar je kočljiva, ker se za tem skrivajo temni nameni!“

„Seveda se skrivajo za tem name-ni!“ sta se hkrati oglasila Abšnar in

Pipan.

„Kakšni?“

„To ni težko reči! Podjetje hoče razorožiti naš zaupniški zbor, našo organizacijo. Kot mojstri lahko ostane kvečjemu še člani politične organizacije.“

„Kaj naj torej storimo?“ je vprašal ključavničar Ladinik.

„Odbijte — najpametneje!“ je svetoval Pipan.

Pipanova beseda, ki je nedvomno takrat največ veljala, pa zdaj ni prepričala. Kajti vedeli so, da je bil Pipan kot eden najsposobnejših strugarjev že predelavec v tovarni in bi bil sam kandidat za mojstra, če bi bil zaposlen. Zato so nekateri slutili v teh besedah tiho zavist. Zaupnik Juh je začel ugovarjati:

„Mislim, da ne gre zadevo odbiti kar tako. Za nas je vendarle koristno, če bodo mojstri naši somišljeniki. Mnogo nam lahko pomagajo. Priborili smo si kolektivno pogodbo in precej dober indeks, tega si nam nihče ne bo upal vzeti. Toda bolje bo, da imamo naše ljudi tudi na vodilnih mestih podjetja. Če teh mest ne zasedejo naši, jih bodo drugi, ki bodo morda naši nasprotniki!“

„Juh ima prav!“ je potrdil pudlar Rožej.

Zaupnik Babin pa je rekel:

„In sploh — zakaj pa bi delavec ne smel priti do boljšega kruha!“

Ta pripomba je vse neprijetno zadel in so jo prezrli.

„Ravnatelj je rekel, da bo državno nadzorstvo sprejelo!“ je pojasnil kandidat Rožen.

Pipan in Abšnar sta imela spet pomisleke.

„Če je tako, potem tudi za tem nekaj tiči!“ je menil Pipan; „... da bi vas ne poskušali vpreči v svoj voz?“

„Tudi to je mogoče...!“

„Toda tu se bodo opekli!“ je izjavil Predan. „Prodajali se ne bomo nikomur! Mi ostanemo, kar smo bili. To je jasno!“

„Kaj pa, če bi se prejšnji tehnič-

STRAN NAŠIH ŽENA

„Teden matere in otroka“ v Jugoslaviji

V Jugoslaviji je „Teden matere in otroka“ v času od 4. do 7. junija. Za dobro izvedbo Tedna so posebno žene, vključene v AFŽ, s pomočjo frontnih organizacij pripravljale program že par mesecev pred „Tedom matere in otroka“. Po vseh okrajih in mestih so žene tekmovalle med seboj, kaj bodo naredile in ustvarile v Tednu. Pred Tednom so imele v raznih okrajih sestanke z zdravniki, babicami in zaščitnimi sestrami, da bodo pregledali teren glede zdravstvene zaščite matere in otroka. Posebno pažnjo so posvečali roditeljskim sestankom z učitelji in profesorji glede vzgoje in napredka otrok v šoli. Po posebnih inšpekcijah so bili pregledani dijaški domovi glede higijene, šolskih kuhinj in zdravstvenega stanja gojencev.

Po raznih krajih so bili ustanovljeni aktivni za vzgojo otrok, pomoč otroškim domovom, jaslim in nosečim ženam.

Žene so pred Tednom opremile razne otroške domove in jasli. Iz ostankov blaga, ki so ga poklonile v to svrhu tekstilne tovarne, so s prostovoljnimi delom sešile otroško perilo in obleke za domove. S prosto-

voljnimi delom so ponekod uredili otroška igrišča. Tudi tovarne so prispevale razna dela za ureditev otroških igrišč.

Po nekaterih krajih so bili odprti po šolah Cicibanovi kotički. Kaj pa je Cicibanov kotiček? V šoli je urejena soba v prijateljski duhu otrokom v razvedrilo. Tu imajo razne otroške knjige, slikanice, igre in po možnosti še radio-aparat.

V Tednu so po vseh krajih predavanja o pravni zaščiti žene-matere. Na teh predavanjih se žene-mati pouči o njeni zaščiti za časa nosečnosti, olajševanj pri delu in porodniških dopustih. Nadalje so v Tednu predavanja o negi dojenčkov, otroških boleznih in vzgoji otrok.

V Tednu so odprli v večjih krajih otroške sejme, ki so namenjeni najmlajšim za razvedrilo.

Tako široka akcija kakor „Teden matere in otroka“ je mogoča samo v državi, ki gradi socializem. Žene mnogo prispevajo h gradnji socializma, zato država tudi povsod skrbi za njo, za njeno zaščito in njeno potomstvo.

H. N.

OTROK IN KNJIGA

(Nadaljevanje)

„Živel je nekoč...“ Tako začne drugi del knjige materinega naročja. Pravljičica in pripovedka sta lepa stvar, ako sta življenjski in ako je jedro, ki ga vsebuje, zdravo. Sta pa nezdružljivi in škodljivi, ako moramo izluščiti iz njiju zaključek, da so življenje, bodočnost in sreča človeka odvisni od sojenic, rojenic, raznih čarovnic in kar je še nadnaravnih bitij. Sta kvarni, ako učita, da je višek sreče v bogastvu in brezdelju raznih princes in kraljevičev. Ob pripovedovanju ali kasnejšem branju take vrste pravljic in pripovedk izgublja otrok vero v lastne sile, se v težkih trenutkih ne spušča v borbo, ampak čaka rešitve od nevidnega sveta. Mnogo naporov in mnogo sil potrebuje doračajoči človek; da se kasneje izvija iz objema teh namišljenih

nih nevidnih sil in zmaga nad tem sovražnikom vsega napredka. Prenekateri se vpliva teh sil ne more otresti vse življenje in dočaka starost v trepetu pred silami, ki so mu baje določile pot življenja in proti katerim je vsak odpor zaman.

Spominjam se značilnega dogodka iz svoje mladosti. Hodil sem tedaj v osnovno šolo. Oče in mati sta bila zelo verna in sta nas, otroke, vzgajala v strahu božjem. Mati me je vedno učila, naj se v zadregi začem k bogu in vse bo prav in dobro. Pa sem nekoč pozabil naučiti se neke pesmi na izust. Spomnil sem se na to dolžnost šele zjutraj. Prvi hip me je zaskrbelo, a sem se kmalu pomiril, ker se ma je zdelo, da sem našel rešitev. Pohitel sem v cerkev. Pokleknil sem in s tako pobožnostjo kot še nikoli prosil boga, naj stori tako, da bi me učitelj ne izprašal. la živce. Njen sklep, da si bo sku-

Odšel sem iz cerkve v šolo in po Učitelj je vstopil in prvi, ki bi moral zdrdrati pesem na izust, sem bil jaz. Takrat so bili učitelji zelo hudi. Ni mi dal slabega reda, ampak me je po svoji navadi tudi uščipnil v roko. To je storil tako, da je stisnil meso med svoj palec in svinčnik, ki ga je vedno imel za take prilike v desnici. Razen tega sem moral v kot.

Tam v kotu sem zdravil svojo bolečo roko in ozdravil svojo užaljeno dušo. Vera v brezkončno dobroto boga se mi je zamajala. Po logiki mlade glave se je božanstvo izpremenilo v bitje, ki me je namenoma poglano v nesrečo in se morda celo veselilo, da sem prejel kazen, kakor so se hudomušno veselili nekateri součenci.

So pravljice in pripovedke, katerih nauk sicer ne gradi sodobnega človeka, a se človek vendar otrse njihovega vpliva, ko spozna zahteve stvarnega življenja, v katerega je stopil. So pa tudi take, katerih vpliv je dolgotrajen in se ga posebno otrok težko otrse, kljub nasprotnim primerom v življenju. Izmed teh so tudi pravljice in pripovedke o mačehah. S takimi so posebno radodarne matere, misleč, da bodo z njimi otrokovo ljubezen bolj priklenile nase — na pravo mater. V svojem življenju sem zasledil le dvoje ali troje pravljice, kjer hudobna mačeha spozna svojo napako in se končno naveže na pastorko v enako ljubeznijo kot na lastnega otroka. V vseh ostalih je mačeha poosebljena zloba, ki muči pastorko in ji streže po življenju. Kako napak je gojiti v otroku tako mišljenje! V večina primerih je tudi krivično. Kolikokrat je nova mati družini nujno potrebna! Otroku je že itak težko pristati na to, da tujka zavzame mesto prave matere, kako šele naj se otrok sprijazni s tem, če v njem vse trepeti od strahu in groze pred zlobo mačeha, o čemer je tako neomajno prepričan! Neupravičeno prične boj proti namišljenemu zlu, nagaja kjer le more novi materi, proti njej, mačehi, se zveže še z drugimi brati in sestrami, češ da se je vrinila med nje. Mačeha bo gledala v tej sovražnosti do seb le prirojeno zlobo otrok, med katere je zašla, postala bo zagrenjena in bo izgubljala živce. Njen sklep, da si bo sku-

žala pridobiti zaupanje in ljubezen sirot, se bo razblinil v nič. Oče pa bo ob pritožbah z ene in druge strani nihal zdaj na to zdaj na drugo stran. Razkol bo tu in premnogokrat nepremostljiv.

Naš čas postavlja tudi to vprašanje na pravo mesto in razporeja te vrste pravljic v carstvo neživljenjskih in neresničnih pravljic.

Matere našega časa si morajo izbrati drugačnih načinov za dokaz, kolikšna je sreča za otroka, ki mu je dano občutiti mehko in ljubezni polno naročje rodne matere.

(Se nadaljuje)

Kuhinjski recepti

Surovo vložene češnje. Obriši ve-like, lepe in jako zrele češnje previdno s prtičem ter jih vložijo v široke kozarce. Med češnje natrosi prav drobno stolčenega sladkorja (na ½ kg češenj ¼ kg sladkorja) in nekoliko celega cimeta. Kozarec dobro zaveži s pergamentnim papirjem in ga postavi na zračen sončen kraj. Tu naj ostane pet do šest tednov. Tekom prvega tedna kozarec vsak dan enkrat potresi, da se češnje premaknejo. Po šestih tednih spravi kompot na hladen prostor.

Češnje v žganju. Za konzerviranje so najboljše tako imenovane angleške češnje s kratkimi peclji, ki ne smejo biti prezrele. Obrati jih moramo najskrbneje, izločiti vse, ki imajo najmanjši madež, to je pri češnjah zelo važno, odrežemo jim peclje tako, da ga ostane le 4 cm, operemo na hitro in pustimo, da se ocede. Zložimo jih v kozarce, potrosimo sproti s sladkorjem (20 dkg na 1 kg češenj) in zalijemo z žganjem (od 35 do 50 stop.) Kozarce zamažimo s plutovino (kork), ki jih kuhamo vsaj pol ure, nato še zavežemo s pergamentnim papirjem. Češnje morajo počivati vsaj 2 meseca.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franco Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: France Košutnik. Tiska Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.

ni uradniki nenadoma vrnil...?“ je vprašal Abšnar in pogledal po sobi.

Vsa seja je prišla v zadrego in se zamislila. Šele čez nekaj časa je kovač Verčko odločno rekel:

„To je vseeno! Zdaj jih ni, zato bodo imenovani novi!“

Zbor je soglasno sklenil, da kandidati sprejmejo ponudbo. Edini, ki je na seji molčal, je bil valjar Apohal.

Ko so jih drugi dan poklicali v pisarno, so vsi sprejeli, razen valjarja Apohala.

Ravnatelj svojim lastnim ušesom ni hotel verjeti.

„Kaj... kako... vi?“

„Ne, ne sprejemem, gospod ravnatelj!“ je še enkrat odločno ponovil Apohal.

„Zakaj vendar?“

„Vi! Izmed vseh kandidatov ste prav vi najprimernejši; najmlajši ste in lahko najdalje pridete. Tako priložnosti se ne nudijo dvakrat!“

„Ne sprejemem, kratko in malo ne sprejemam! Hvala za zaupanje, gospod ravnatelj!“

Apohal je trmoglavo zapustil pisarno. Njegovi tovariši v valjarni se kar niso mogli načuditi.

„Neumen si, Apohal“, so mu rekli nekateri. „Imel bi pokojnino in stalen zaslužek, dobil bi lepo stanovanje, bil bi človek...“

Toda to je bila le manjšina, ki je tako govorila; večina je tolnačila

njegovo odločitev z velikim spoštovanjem.

„Noče se prodati; ostati hoče, kar je! Živio Apohal!“

Apohal sam pa je sodelavcem takole pojasnil svoj sklep:

„Ko bi bile druge razmere, bi sprejel. Toda v sedanjih ne. Nočem postati suženj, nimam srca, da bi svoje tovariše priganjal za korist tretjega. Ko bi bile razmere drugačne, bi prevzel...“

Še tistega večera je tajnik Kožuta kakor burja pridrvel na stanovanje državnega nadzornika Goremaša. Njegov obraz je bil rdeč od razburjenja in oči so mu štrkale od jeze.

Pri nadzorniku so ravno večerjali, ko je vstopil.

„Prisedite, gospod tajnik!“ je povabil državni nadzornik.

Toda tajnik je vabilo preslišal in namesto da bi prisedel, je le pristopil k mizi in skoraj z užaljenim glasom rekel:

„Zmeraj lepše stvari, zmeraj lepše stvari, gospod nadzornik!“

„Kaj pa je zopet?“ je ta mirno vprašal.

„Podjetje nastavlja nove mojstre! In vi, državni nadzornik, vprašujete, kaj je...“

„Zakaj se razburjate, gospod tajnik? To je bila vendar moja ideja...“

„Vaša ideja... Tvoja ideja...“

brat Sokol...! Vi ste predlagali te nemčurje... te zagrizene sovražnike naše države... Ali ste še pri pravi pameti?“

„Mislim!“ je odvrnil državni nadzornik.

„Tu vam bo politična oblast prekrizala račune, bodite brez skrbi!“

Zdaj se je državni nadzornik zbral.

„Sedite vendar, gospod tajnik, da se mirno pogovoriva.“

Ker je tajnik še okleval, je inženier Goremaš vstal in ga potisnil na stol pred seboj. Pustil ga je, da je takoj izpraznil čašo piva in si kar sam še natočil, potem pa je počasi začel:

„Vi se penite, gospod tajnik, toda prepričaj vas bom, da je vaš srd neutemeljen. Ideja, katero sem dal, ni slaba niti ni protidržavna. Pravite, da so za mojstre predlagani delavci rdečkarji, nemčurji! To je res! Toda vsi so tudi sposobni, pridni delavci, ki podjetje poznajo. Nimajo sicer nobenih šol, vendar so možje prakse. In prav to, da so bolj ali manj tudi ugledni delavski in strankini voditelji, jih še posebno usposablja za mojstrska mesta. Imajo vpliv, zaupanje... In če pritegnemo te ljudi...?“

Državni nadzornik je nalašč prekinil, da bi mogel opazovati vpliv svojih besed na tajnikovem obrazu. Ta ga je pa še vedno gledal z ne-

jevernimi, osuplimi očmi.

„...Če mi pritegnemo te ljudi, pridobimo... Prvič zaradi podjetja samega! Prepričan sem, da zvestejših in pridnejših nameščencev ne moremo najti. Drugič pa... in to je važno, to je treba razumeti... mi jih razorožimo kot delavske funkcionarje, razorožimo jih kot sovražnike naše nove države...“

„Ravno narobe! S tem jih nagradimo za njihovo dosedanje ravnanje, pomagamo jim na položaje, kjer bodo še bolj rovarili in škodovali!“

„Ravno narobe, dragi gospod tajnik!“ Državni nadzornik se je smehljal z vzvišenim nasmehom. „Te stvari je treba drugače gledati. Preklete ste nerodni, vi navidez fanatiki! Poglejte — ti ljudje bodo postali mojstri, zaživelji bodo boljše življenje, dobili večje, stalne plače, večja, udobnejša stanovanja. Ta prevrat v njihovih razmerah mora vplivati na vso njihovo miselnost; počasi sicer, a gotovo bodo dobivali druge poglede na življenje, na svoje naloge — in drugo odgovornost. — He! Oni imajo žene, otroke, imajo želje, njihove družine imajo tudi želje — počasi bodo rasle potrebe in želje v drugo smer. — In mahoma bodo odtujeni dosednji svoji miselnosti... Ali se ti to ne zdi naravno?“

„Misliš, da bodo zatajili dosedanje politično prepričanje?“

(Dalje)